

Om kulbrinteskatt og kvotekonger

I 1982 indførte vi en særlig afgift på udnyttelsen af ressourcerne i undergrunden. Hvorfor valgte vi da 20 år senere at overlade ressourcerne i havet til en snæver kreds af personer? Som A.P. Møller i 1962 fik fiskerne en eneretsbevilling. Gratis.

Af Jørn Astrup Hansen

Tidligere bankdirektør, cand. oecón.

Den 15. august 2017 offentliggjorde Rigsrevisionen sin beretning om kvotekonzentrationen i dansk fiskeri. Seks dage senere oplyste A.P. Møller Mærsk, at selskabet havde solgt Mærsk Olie & Gas, der siden 1974 har været operatør på Dansk Undergrunds Consortiums aktiviteter i Nordsøen, til det franske olieselskab Total. Det ligger lige for med en sammenligning af den måde, vi forholder os til fiskeressourcerne på, med den måde, hvorpå vi har forvaltet adgangen til ressourcerne i undergrunden.

Fra 40 kroner i stempelgebyr til 418 milliarder kroner i kulbrinteskatt

Salget af Maersk Olie & Gas gav pressen anledning til at genopfriske historien om den danske nordsøolie og den gamle skibsreder, der i 1960, af nationale grunde, tilbød regeringen at forestå efterforskningen og udvinding af olie og gas i den danske undergrund. Tilbuddet førte i juli 1962 til en aftale, som eftertiden har bedømt som *for* favorabel. For Maersk og selskabets udenlandske partnere. A.P. Møller, der for koncessionen måtte betale 40 kroner i stempelgebyr, havde inden et år videresolgt 75 pct. af rettighederne ifølge koncessionen.

A.P. Møller, der forpligtede sig til et efterforskningsbudget på 30 millioner kroner, fik en eneretsbevilling på 50 år, dog således at bevillingen efter 10 år skulle falde tilbage til staten, såfremt der ikke forinden var iværksat en produktion. Man kan få det indtryk, at regeringen ikke helt matchede hr. Møller i forretningsmæssig kløgt; formanden for Ministeriernes Undergrundsudvalg var ekspert i privatbanernes forhold.

Viggo Kampmann, der indgik aftalen med A.P. Møller, forudså, at der senere kunne komme krav om en genforhandling, såfremt bevillingerne førte til betragtelige, overnormale gevinster for A.P. Møller. - Den tid, den fryd, som Kampmann udtrykte sig. Men ret fik han. Der blev senere gjort indhug i eneretten, og i 1982 vedtog Folketinget at beskatte det overnormale afkast (ressourcerenten) ved udvinding af olie og gas i undergrunden; Danmark fik en kulbrinteskatt.

Fiskerettigheder for 14 milliarder kroner

Med fiskerireformen i 2002 fik vi omsættelige fiskekvoter. Vi gav en afgrænset kreds af fiskere (dem, der tilfældigvis var i erhvervet ved reformens ikrafttræden) eneret til

at hente fisk op af havet til en årlig anslået værdi af 3,5 milliarder kroner. A.P. Møller betalte 40 kroner for eneretten. Fiskerne fik den foræret. A.P. Møller fik eneret i 50 år. Til fiskekvoterne var der oprindeligt knyttet et opsigelsesvarsel på 8 år, som siden er forlænget til 16 år. Kvoterne kan således tidligst inddrages i 2033; eneretten vil dermed komme til at gælde i mindst 30 år.

Siden 1982 har staten opkrævet en kulbrinteskate på 418 milliarder kroner. Beløbet repræsenterer en særlig beskatning af det overnormale afkast, der er forbundet med at pumpe olie og gas op af undergrunden. Men hvis der skal betales en særlig skat af det overnormale afkast – og det har, som man kan se, været betydeligt – hvorfor skal fiskerne da ikke svare en særlig skat af det overnormale afkast, der er forbundet med retten til at pumpe fisk op af havet? I vidt omfang bliver fisken faktisk pumpet op!

Det Økonomiske Råd har tidligere skønnet værdien af fiskerettighederne til ca. 14 milliarder kroner. Skønnet forekommer sandsynligt; med kvoterne følger retten til hvert år at hente fisk op af havet til en værdi af ca. 3,5 milliarder kroner. Uden at skulle betale for det. Det er dog de færreste virksomheder, der kan se bort fra udgifter til indkøb af råvarer.

Fiskerne betaler – men til de forkerte

Til alt dette vil fiskerne indvende, at de allerede har betalt for fiskekvoterne, og at den kvotekonzentration, som har givet anledning til så megen fortrydelse blandt politikerne, er et resultat af en markedsmæssig tilpasning, som de samme politikere slap løs, da fiskekvoterne blev gjort omsættelige.

Det er naturligvis korrekt, at der er betalt for kvoter, som er omsat, siden kvoterne blev gjort omsættelige. Men fiskerne har betalt til hinanden. Efter omstændighederne til sig selv – ved koncernt interne transaktioner, der booster den bogførte egenkapital og fører afskrivninger med sig. De bedste handler er ofte dem, man laver med sig selv – og skattevæsenet.

Stordriftsfordele fører til koncentration

Det er klart, at indførelsen af omsættelige kvoter har ført til en omfordeling af kvoterne. Det var jo netop hensigten. Men hvorfor blev kvotekonzentrationen åbenbart så meget større, end politikerne havde forestillet sig? Det gjorde den, fordi al fiskeri – bortset fra lystfiskeri – er kendetegnet ved meget betydelige stordriftsfordele.

Når kvoterne er frit omsættelige, bliver de mindre fiskere uvægerlig udkonkurreret af de store redere. Et stort skib, og de største er meget store, kan for praktiske formål opfiske yderligere kvoter med en uændret fangstindsats. Jo større skib, jo mere er den næste kvote værd for rederen. At kvoterne ender hos de største redere kan ikke undre. Men det kan undre, at de ikke skal betale samfundet for fisken.

En ressourceafgift vil stabilisere fiskeriet

Kulbrinteskatten indbragte i 2013 staten 23,6 milliarder kroner; i 2016 androg beløbet blot 1,9 milliarder kroner. Med faldet i olieprisen faldt også det overnormale afkast på nordsøolien – og dermed ressourcerenten og kulbrinteskatten. I fiskerierhvervet opkræves ressourcerenten ikke. Men når rederne erhverver kvoter, betaler de for forventet fangst i opsigelsesperioden; det er åbenbart, at mange i erhvervet helt ser

bort fra, at rettighederne kan inddrages. Det er en risikabel business. For sent vil det gå op for rederne og långiverne.

Det ville stabilisere forholdene i fiskerierhvervet, om man ikke kapitaliserede den forventede værdi af fiskerettighederne men løbende betalte en særlig afgift af det overnormale afkast (ressourcerenten), der måtte være forbundet med fiskeriet. Det ville i svær grad reducere kapitalbindingen og de finansielle risici i erhvervet. Og det ville lette adgangen til erhvervet, som i dag er forbeholdt en eksklusiv klub.

Kronikken kunne den 2. september 2017 læses i Berlingske